

Ikkuna rajakarjalaismurteiden monimuotoisuuteen

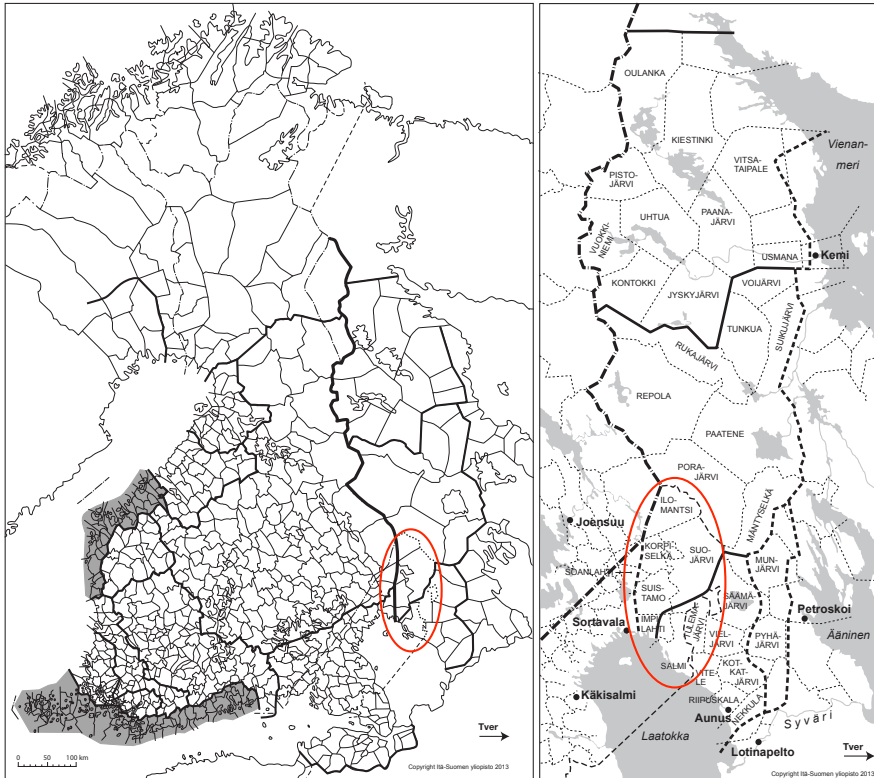
HENNA MASSINEN

Väitöksenalkajaisesityelmä Itä-Suomen yliopistossa 20. kesäkuuta 2022

Isoisäni isoisä toimi lasinpuhaltajana Kangassaaren lasitehtaalla Enonkoskella, nykyisen Etelä-Savon maakunnan itäosassa. Suomen autonomisessa suuriruhtinaskunnassa oli 1800-luvun viime vuosikymmeninä useita lasiruukkeja, ja työvoima liikkui näiden teollisuuslaitosten välillä. Isoisäni isoisä teki lähes koko työuransa Enonkoskella, jonka naapuripitäjästä Säämingistä eli nykyisestä Savonlinnasta hän ja hänen vaimonsa olivat kotoisin. Hän kävi kuitenkin kokeilemassa siipiään myös Joensuun Utrassa – sekä Pitkärannan lasiruukilla Impilahdella, Raja-Karjalassa. Isoisäni isoisä kuului siten siihen kymmentuhatpäiseen suomenkielisten joukkoon, joka lähti jo Suomen itsenäisyyttä edeltävinä vuosikymmeninä hankkimaan elantoaan Raja-Karjalaan. Osa työllistyi puuteollisuuden pariin, osa muihin teollisuuslaitoksiin, kuten lasi- ja kupari-tehtaisiin. Tämä Raja-Karjalan teollistumisen aiheuttama joukkomuutto aloitti Raja-Karjalassa uuden aikakauden: alueen väkiluku kaksinkertaistui muutaman vuosikymmenen aikana, ja alueella vallinneet kieliolot muuttuivat. (Hämynen 1993, 1995, 1997.) Suomenkielinen asutus ei ollut Raja-Karjalassa eikä varsinkaan sen länsiosassa Impilahdella uusi ilmiö, sillä alueen länsiosissa oli ollut katkeamatonta suomenkielistä asutusta jo 1600–1700-luvulta lähtien (Laitinen 1938: 43–53, 127–129; Härkönen 1950: 195–207; Kuujo 1963: 213–215; Hämynen 1993: 48–49). Tämä ajanjakso oli siten yksi vaihe alueen suomalaistumisen historiassa.

Tarkastelen väitöstutkimuksessani rajakarjalaismurteiden suomalaistumista. Raja-Karjala oli luovutettuun Karjalaan kuulunut alue, joka sijaitsi Laatokan koillispuolella ja muodosti osan Suomen entisestä Laatokan Karjalasta (ks. karttoja 1 ja 2 seur. sivulla). Alue rajoittui idässä ja pohjoisessa rajantakaisen Aunuksen Karjalan karjalankieliseen alueeseen ja lännessä suomen kielen itämurteiden puhuma-alueisiin. Raja-Karjala muodosti vielä ennen toista maailmansotaa omaleimaisen kieli- ja kulttuuri-alueen, sillä alueen pääasiallinen kansankieli oli suomen lähin sukukieli karjala ja

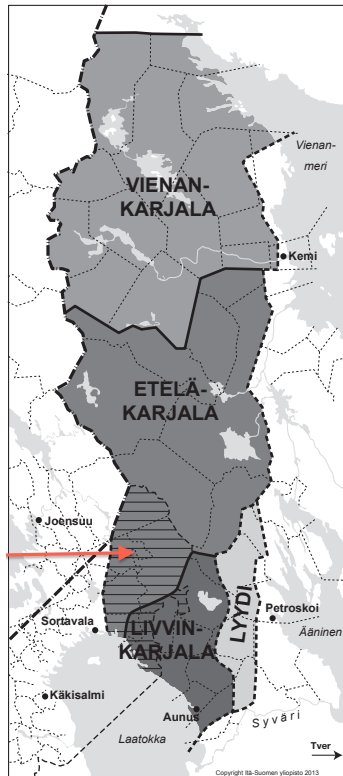
kirkkokunnaltaan väestö oli laajasti ortodoksista – eli kreikkalaista, kuten paikalliset itse sanoivat. Raja-Karjalan ortodoksi-karjalaiseen kulttuurialueeseen kuuluivat Impilahden, Korpiselän, Suistamon, Salmin ja Suojärven pitäjät sekä Ilomantsin itäkylät. (Turunen 1982: 65, 69.) Raja-Karjalasta puhutaan usein yhtenä kokonaisuutena, mutta tosiasiaassa laaja alue piti sisällään väestön koolta ja koostumukselta toisistaan poikkeavia alueita, joiden kieliolotkaan eivät olleet identtiset.

Kartat 1 ja 2.
Raja-Karjalan sijainti ja Raja-Karjalan pitäjät.

Raja-Karjalassa puhuttua karjalan kieltä kutsutaan rajakarjalaismurteiksi tai Raja-Karjalan karjalaksi. Rajakarjalaismurteet ovat rajamurteisto, jonka puhuma-alue kulki suomen kielen itämurteiden eli savolais- ja kaakkoismurteiden puhuma-alueelta karjalan kielen eteläkarjalan murteiden kautta karjalan kielen livvinkarjalan murteen alueelle (ks. karttaa 3 seur. sivulla). Kielimuotojen rajat eivät olleet alueella jyrkkiä, vaan saman pitäjän murteessa saattoi olla piirteitä niin suomen itämurteista kuin etelä- ja livvinkarjalan murteistakin. Tavallista oli, että pitäjän murteessa esiintyi eteläkarjalan ja suomen kielen itämurteiden piirteitä, kuten Ilomantsissa ja Korpiselässä, tai eteläkarjalan ja livvinkarjalan piirteitä, kuten Impilahdella ja Suojärvellä. Kuitenkin esimerkiksi Salmin pitäjän alue oli leimallisesti livvinkarjalainen, eikä eteläkarjalan tai

suomen itämurteiden vaikutusta ole ollut juuri havaittavissa pitäjän murteessa. (Uusitupa, Koivisto & Palander 2017: 87–88; Palander & Massinen 2019: 19–21; Moshnikov 2021: 231–248.) Tutkimukseni käsittelee rajakarjalaismurteita kielikontaktitutkimuksen näkökulmasta, eli tarkastelen, miten karjalan- ja suomen murteiden puhujien kanssakäyminen on vaikuttanut Raja-Karjalan karjalan kieleen. Karjalan ja suomen kielen murteiden lisäksi Raja-Karjalassa käytettiin varsinkin ennen Suomen itsenäistymistä ja osin sen jälkeenkin eri yhteyksissä myös venäjän kieltä.

Kartta 3.
Karjalan kielen murteiden puhuma-alueet. Raja-Karjala viivoitettuna.

Tarkastelen rajakarjalaismurteiden suomalaistumista suomen itämurteissa esiintyvien yleisgminaation ja itämurteiden erikoisgminaation valossa. Sekä yleis- että erikoisgminaatiolla tarkoitetaan pitkän vokaalin edellä tapahtuvaa konsonantin pidentymistä, joka on tavallista suomen kielen itämurteissa mutta jota ei esiinny lainkaan karjalan kielen murteissa. Yleisgminaatio esiintyy lyhyen painollisen tavun jäljessä, esimerkiksi lausuman *minnuu rupes naurattammaa* 'minua rupesi naurattamaan' (Ilomantsi) muodoissa *minnuu* ja *naurattammaa*. Erikoisgminaatio esiintyy pitkän painollisen sekä lyhyen ja pitkän painottoman tavun jäljessä, esimerkiksi lausuman *hyö tuldii ottammaav vast`aa* 'he tulivat ottamaan vastaan' (Impilahti) muodoissa *ottammaa* ja *vast`aa*.

Suomen itämurteiden piirteistä tarkasteltavana on myös svaavokaali eli välivokaali, jota esiintyy esimerkiksi lausumassa *viitenä kesänä ol' jalaka kippée jotta polovillah kävelin* 'viitenä kesänä jalka oli niin kipeä, että kävelin polvillaani' (Ilomantsi) muodoissa *jalaka* ja *polovillah* 'polvillaan'. Svaavokaali voi vaikuttaa erikoisgeminaation esiintymiseen, ja se toimii tutkimuksessani myös pitäjän- tai yksilömurteen suomalaisuuden indikaattorina geminaatioilmiöiden rinnalla. Näistä kielenpiirteistä yleisgeminaatio ja svaavokaali ovat paitsi tyypillisiä itämurteisuuksia, myös osa omaa kotimurrettani. Näiden kielenpiirteiden tutkiminen on siten ollut myös matka oman kielimuotoni historiaan.

Suomen murteiden piirteiden lisäksi tutkimuksessani tarkasteltavana on myös niin kutsuttu jälkitavujen vokaalienvälinen *h*, joka on tyypillinen karjalaisuus, eikä sitä esiinny suomen kielen itämurteissa. Vokaalienvälinen *h* esiintyy sanansisäisenä esimerkiksi lausumassa *liikuimmo venehel dai jalgasin muant'iedä myöte* 'liikuimme veneellä ja jalkaisin maantietä pitkin' (Suojärvi) muodossa *venehel* 'veneellä'. Sananloppuisena *h* esiintyy esimerkiksi lausumassa *miehed syksyl tuldih kod'ih* 'miehet tulivat syksyllä kotiin' (Salmi) muodoissa *tuldih* 'tulivat' ja *kod'ih* 'kotiin'. Vokaalienvälinen *h* voi vaikuttaa geminaatioilmiöiden esiintymiseen, ja se toimii myös karjalaisuuden indikaattorina.

Tutkimukseni on lähtenyt liikkeelle oletuksesta, jonka mukaan rajakarjalaismurteet ovat suomalaistuneet väljästi ajateltuna kahdessa erilaisessa kontaktitilanteessa: viimeistään 1600-luvulla alkaneen, vuosisatojen mittaisen ajanjakson aikana Raja-Karjalan alueella ja viime sotien jälkeen siirtolaispaikkakunnilla nykyisessä Itä-Suomessa. Ruotsi ja Venäjä solmivat 1617 Stolbovan rauhansopimuksen, jonka mukaan nykyisen itäisen Suomen sekä Suomen entisen Laatokan Karjalan ortodoksi-karjalaiset alueet joutuivat luterilaisen Ruotsin haltuun. Rajamuutoksen seurauksena huomattava osa karjalaisväestöstä siirtyi Venäjälle pakoon uutta esivaltaa, uutta kirkkokuntaa ja koventunutta verotusta. Lähtijöiden tilalle saapui uutta asutusta muualta Itä-Suomesta ja osin muualtakin nyky-Suomen alueelta. Raja-Karjala oli ainoa alue, jonne jäi merkittävä yhtenäinen karjalankielinen asutus. Muun muassa Ilomantsin ja Impilahden länsiosat luterilaistuivat ja suomalaistuivat kuitenkin jo tuolloin, ja 1600-luvulta alkoi myös suomen murteiden vaikutus Raja-Karjalan karjalaan. (Esim. Turunen 1956: 12; Kuujo 1963: 17, 26, 64, 74; Hämynen 1993: 44–45; Saloheimo 2010.)

Raja-Karjala oli laaja maantieteellinen alue, ja alueen eri laidoilla asuneet ihmiset ovat tuskin koskaan puhuneet samalla tavoin toistensa kanssa. Alueen länsiosista oli yhteyksiä itäiseen Suomeen, ja läntiset pitäjät Ilomantsi, Impilahti ja Korpiselkä sekä Suistamo jakautuivat 1600-luvulta lähtien karjalan- ja suomenkielisiin (eli ortodoksiin ja luterilaisiin) osiin (Suomenmaa V). Ortodoksien ja luterilaisten välisten avio- liittojen tiedetään olleen harvinaisia 1900-luvulle asti, mutta väestöryhmien välillä oli muunlaisia arkisia kontakteja. Raja-Karjalan itä- ja pohjoisosista taas oli tiiviitä kontakteja Aunuksen Karjalaan, ja alueet kuuluivatkin samaan kieli- ja kulttuurialueeseen. (Hämynen 1993, 1997, 2003, 2011.) Raja-Karjalan itäisimmissä pitäjissä Salmassa ja Suojärvellä kontaktit suomen itämurteiden puhujiin olivat vähäisiä ennen 1800-luvun loppua ja 1900-luvun alun teollistumista. Vaikka kymmenet tuhannet suomenkieliset muuttivat tuolloin työn perässä Raja-Karjalaan, ei joukkomuutto koskettanut kaikkia Raja-Karjalan alueita. Teollistumattomat ja rautatieyhteyden ulottumattomissa sijainneet alueet säilyttivät karjalan kielen ja ortodoksi-karjalaisen kulttuurin toiseen

maailmansotaan asti. (Waris, Jyrkilä, Raitasuo & Siipi 1952: 38–39; Hämynen 1993: 229–230; 2017.) Näillä alueilla asuneet rajakarjalaiset alkoivat saada suomen kielen itämurteiden syötettä vasta muutettuaan siirtolaisajalla Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon savolaismurteiden puhuma-alueille. Kun tarkastellaan rajakarjalaismurteiden suomalaistumista, onkin välttämätöntä pitää mielessä alueen heterogeenisyys: osa rajakarjalaisista ja heidän esivanhemmistaan asui suomen kielen itämurteiden puhujien naapureina jo Raja-Karjalassa, kun taas osalla kontaktit suomen itämurteiden puhujien kanssa alkoivat vasta siirtolaisajalla nyky-Suomen alueella.

Tutkimusaineistoni koostuu 48 haastattelusta, jotka on tehty 1960–70-luvulla eli 20–30 vuotta sen jälkeen, kun rajakarjalaiset olivat siirtyneet uusille asuinsijoilleen suomen kielen itämurteiden puhuma-alueille. Haastateltavia on kaikista edellä mainituista Raja-Karjalan karjalankielisistä pitäjistä. Kaikki haastateltavat olivat haastatteluhetkeen mennessä asuneet lähes koko siirtolaisajan Pohjois-Karjalan tai Pohjois-Savon murteiden alueella, joilla yleisgeminaation, erikoisgeminaation ja svaavokaalin omaksumisen edellytykset olivat hyvät. Haastateltaviksi oli pyritty löytämään iäkkäitä Raja-Karjalassa syntyneitä ja eläneitä ihmisiä, jotka puhuisivat mahdollisimman hyvin omaa vanhaa murrettaan. Haastateltavista suurin osa oli käynyt vain vähän tai ei lainkaan koulua, ja osa muutaman vuoden koulua käyneistä oli käynyt suomenkielisen sijaan venäjänkielistä koulua, jollaiset olivat etenkin Raja-Karjalan itäosissa tavallisia ennen Suomen itsenäistymistä. Suuri osa haastateltavista oli sotien jälkeen jo eläkeiässä, ja vain osa heistä oli ennen sotiakaan kodin ulkopuolisissa töissä. Suomen yleiskieli tuli kaikille varmasti jossain määrin tutuksi jo Raja-Karjalassa ja tietenkin enenevässä määrin siirtolaisajalla, mutta suomen yleiskielellä ei tiettävästi ole ollut suurta roolia haastateltavien elämässä. Tutkimukseni tarkoitus ei olekaan tarkastella suomen yleiskielen vaikutusta rajakarjalaismurteisiin vaan sitä, missä määrin rajakarjalaismurteissa on suomen itämurteiden vaikutusta.

Kun rajakarjalaisia haastateltiin, oli tavallista, että haastattelijä kehotti haastateltavaa puhumaan haastattelun aikana karjalaa ja jopa välttämään suomen puhumista. Osa haastatelluista on puheen takertelun perusteella alkanut vain tavoitella vanhaa murrettaan ja pahoittelee, jos puheen sekaan eksyy suomenkielisiä sanoja tai ilmauksia. Suurin osa haastatelluista kuitenkin puhuu haastatelussa vapaasti eikä esimerkiksi korjaile suomalaisuuksia karjalaisempaan suuntaan. Kaikki haastateltavat puhuvat karjalaisvoittoista kieltä, jossa esiintyy suomen kielen murteiden vaikutusta hyvin vaihtelevassa määrin. Aineistoni osoittaa kuitenkin silmin nähtävää eroa itäisten ja läntisten rajakarjalaismurteiden välillä: yleisgeminaatiota, erikoisgeminaatiota ja svaavokaalia esiintyy voittopuolisesti vain läntisestä Raja-Karjalasta lähtöisin olevien puheessa. Kaikki tarkasteleman suomen itämurteiden piirteet ovat lähes olemattomia Raja-Karjalan itäosista lähtöisin olevien kielessä, ja ne ovat hyvin harvinaisia myös läntisten pitäjien itäosien murteissa. On huomionarvoista, etteivät itäisistä rajakarjalaispitäjistä lähtöisin olevat omaksuneet suomen itämurteiden piirteitä edes siirtolaisajalla Pohjois-Karjalassa ja Pohjois-Savossa. Sen sijaan vokaalienvälistä *h*:ta esiintyy kaikissa pitäjänmurteissa, ja se on hyvin tavallinen myös niillä, joilla suomen itämurteiden piirteitä esiintyy eniten. Tämä kertoo selvästi karjalan ja suomen murteiden piirteiden yhteiselosta rajakarjalaismurteissa.

Olen joskus kuullut esitettävän kysymyksen: ”Miksi rajakarjalaisten puheessa olisi suomen murteiden piirteitä, jos heitä on kehoitettu puhumaan karjalaa?” Kysymyksen ei ole yksinkertaista vastausta. On totta, että haastattelijat ovat toivoneet haastateltavien puhuvan karjalaa tai omaa vanhaa murretta. On myös mahdollista, että jotkut haastateltavista ovat olleet niin tietoisia haastattelutilanteesta ja haastattelijan kehotuksesta puhua karjalaa, ettei heidän puheessaan sen takia kuulu suomalaisuuksia. Haastatteluista ei kuitenkaan käy yksiselitteisesti ilmi, miten haastateltavat ovat haastattelijan kehotuksen ymmärtäneet. Mitä karjala tai oma vanha murre on haastateltavalle merkinnyt? Monet rajakarjalaiset pitivät kielimuotoaan nimenomaan murteena (ks. Heikkinen 1989: 350; Nupponen 2005: 162; Palander 2015: 42–43; Sarhimaa 2017: 126; Uusitupa ym. 2017: 76), eivätkä heistä useimmat luultavasti ajattelleet suomen itämurteiden piirteiden olevan murteeseen kuulumattomia – jos ne olivat kuuluneet murteeseen jo Raja-Karjalassa. Ne olivat osa heidän kielimuotoaan. Tarkastelemani suomen itämurteiden piirteet ovat kuitenkin saattaneet jossain pitkäkestoisen kontaktitilanteen vaiheessa edustaa rajakarjalaisille prestiisikielimuotoa, johon on hattu mukautua. Yhtä mahdollista on, että kielen piirteet on omaksuttu tiedostamatta.

Jos haastateltavan karjalaan on kuulunut suomen kielen itämurteiden piirteitä, kuten yleisgeminaatiota ja svaavokaalia, on hän voinut viljellä niitä myös haastattelu-puheessa. Piirteet ovat voineet kuulua jo haastateltavan esivanhempien kielimuotoon, ja näin luultavasti onkin esimerkiksi Ilomantsin Melaselän murteessa, jossa sekä geminaatioilmiöt että svaavokaali ovat niin säännöllisiä ja esiintyvät niin usein myös karjalan kielen mukaisissa konteksteissa, että niiden omaksuminen vasta siirtolais-ajalla on hyvin epätodennäköistä. Aineistoni on osoittanut niin selvää eroa länsi- ja itäpuolilta Raja-Karjalaa kotoisin olevien kielimuodoissa, että on liki mahdotonta kuvitella, että läntisestä Raja-Karjalasta kotoisin olevat olisivat puhuneet vasta sotien jälkeen suomalaistunutta karjalaa ja itäisistä pitäjistä kotoisin olevat olisivat tavoitelleet täydellisesti omaa vanhaa murrettaan.

Suomen itämurteiden piirteiden integroituminen haastateltavan karjalaan käy erityisen hyvin ilmi yksilömurteista, jotka ovat suomen murteiden piirteistä huolimatta muuten hyvin karjalaisia. Suomen ja karjalan piirteiden yhdistyminen läntisillä rajakarjalaisilla sekä kombinaatioiden satunnainen esiintyminen itäisilläkin rajakarjalaisilla osoittaa kielen joustavuutta kontaktitilanteessa ja puhujien kykyä omaksua puheeseensa lähisukukielen piirteitä kielen ominaislaadun katoamatta. Huomattavan suomalaisväritteistä karjalaa puhuvat etenkin edellä mainitut Ilomantsin melaselkäläiset ja osa muistakin ilomantsilaisista mutta myös yksittäiset impilahtelaiset ja korpiselkäläiset. Tulosten valossa vaikuttaa siltä, että suurin osa rajakarjalaisista on puhunut haastattelussa omaa vanhaa murrettaan, omaa karjalaansa, johon on osalla kuulunut suomen itämurteiden piirteitä. Nähdäkseni ei ole kuitenkaan syytä sanoa, etteivät suomalaisuuksia puheessaan viljelevät haastateltavat puhuisi karjalaa. On kuitenkin totta, että tulevaisuudessa olisi aiheellista ja kiinnostavaa selvittää, missä määrin karjalaisia eri yksilömurteet ovat. Tämän voisi selvittää valitsemalla aineistosta joukon keskeisimpiä karjalaispiirteitä ja selvittämällä niiden avulla yksilömurteen karjalaisasteen.

Tutkimukseni haastateltavat eli informantit edustavat ikäryhmää, joka on varttunut Raja-Karjalassa aikuisiksi, perustanut siellä perheen ja osa saanut lapsenlapsiakin.

He edustavat siten ensimmäistä siirtolaissukupolvea, joka on tutkimuksien mukaan yleensä säilyttänyt vanhan murteensa parhaiten (ks. esim. Hämynen 2013; Sarhimaa 2017). Informanttini eivät eroa iältään merkittävästi toisistaan. Sukupuolienkaan välillä ei ole havaittavissa selvää eroa suomalaispiirteiden esiintymisessä. Informanttieni sotaa edeltäneet asuinpaikat muodostuvatkin tärkeimmäksi informanttien välisiä eroja selittäväksi sosiolingvistiseksi muuttujaksi. Kuten edellä on käynyt ilmi, kyse on nimenomaan Raja-Karjalan aikaisista kotiseuduista, sillä kaikki informantit asettuivat sotien jälkeen alueille, missä heillä olisi ollut hyvät mahdollisuudet omaksua suomen murteiden geminaatio ja svaavokaali ja toisaalta luopua karjalan kielelle ominaisesta vokaalivälistä *h*:sta.

Tutkimusaineistoni ilmentämät karjalan- ja suomenkielisten kontaktien tulokset osoittavat, että läntisien rajakarjalaismurteiden osalta voidaan puhua pitkällä ajalla tapahtuneesta, vakiintuneesta kontaktimuutoksesta. Tällöin ei ole välttämättä kyse haastateltavan elämän aikana tapahtuneesta muutoksesta, vaan haastateltavan puhe ilmentää useamman sukupolven aikana tapahtunutta kielikontaktista johtuvaa kehitystä. Yksilökohtaiset erot ovat kuitenkin suuria, eikä esimerkiksi kaikkien Ilomantsin itäkylistä tai Impilahdelta lähtöisin olevien osalta voi puhua kielimuodossa esiintyvistä vakiintuneista kontaktimuutoksesta. Sen sijaan suurin osa suistamolaisista, salmilaisista ja suojärveläisistä muodostaa yhtenäisen joukon, jonka kielimuodossa ei ole tarkastelemieni piirteiden valossa nähtävissä selviä jälkiä vakiintuneesta kontaktimuutoksesta. Varsinkin Raja-Karjalan itäosista lähtöisin olevien osalta kyse onkin nähdäkseni voittopuolisesti tilapäisestä ja yksilötasoisesta suomen itämurteiden vaikutuksesta, joka on tullut yksilöiden kielimuotoon vasta siirtolaisajalla nyky-Suomen alueella. (Kieltenvälisen vaikutuksen tasoista ks. Thomason & Kaufman 1988; Thomason 2001: 60; Riionheimo 2007: 53; Paulasto, Kolehmainen, Kumpulainen, Meriläinen & Riionheimo 2014: 410; Riionheimo, Kolehmainen, Kumpulainen, Meriläinen, Muikku-Werner & Penttilä 2014: 323.)

Karjalan- ja suomenkielisten vuosisatojen mittainen rinnakkaiselo on tuonut etenkin läntisiin rajakarjalaismurteisiin suomen kielen vaikutusta, minkä tutkimukseni tulokset selvästi osoittavat. Suomen itämurteiden piirteet on omaksuttu osaksi yksilö- tai pitäjänmurteita, ja Raja-Karjalan karjala on muuttunut erilaiseksi kuin silloisessa ja nykyisessä Venäjän Karjalassa puhuttu karjala. Voidaan kysyä, onko tämä karjalan kielen kannalta huono asia. En ota tutkimuksessani kantaa siihen, onko karjalan kielen suomalaistuminen tai suomalaistumatta jääminen positiivinen tai negatiivinen asia. Kerron, millaisena rajakarjalaismurteiden suomalaistuminen näyttäytyy oman aineistoni valossa. Haluan näyttää, millaista rajakarjalaislähtöisten kieli oli silloin, kun heitä haastateltiin 20–30 vuotta viime sotien jälkeen. Nähdäkseni tulokseni kertovat paljon myös siitä, millaisia rajakarjalaismurteet olivat ennen viime sotia.

Rajakarjalaismurteiden suomalaistuminen on sikäli osa kielen normaalia kehitystä, että kielten puhujat ovat aina ja kaikkialla tekemisissä toistensa kanssa ja kielet saavat vaikutteita toinen toisistaan. Tulokseni tuovat tärkeää uutta tietoa rajakarjalaismurteista, ja ne ovat arvokkaita myös rajakarjalaisten jälkeläisten eli suomenkarjalan nykypuhujien kannalta. Tutkimukseni tulokset voivat nimittäin lisätä ymmärrystä siitä, että karjala on sisältänyt variaatiota aina, yhtä oikeaa tapaa puhua ei ole ollut

ja suomen vaikutus karjalassa ei ole uusi asia. Jää arvoitukseksi, kuuliko isoisäni isoisä Raja-Karjalassa karjalan kieltä. Jos hän kuuli, hän saattoi huomata sen poikkeavan omasta murteestaan mutta saattoi myös huomata yhtymäkohtia omaan itä-suomalaiseen kielimuotoonsa. Hän ehkä ajatteli kuten minäkin: miten kiehtovaa, että tuossa osittain vieraassa kielimuodossa on samoja piirteitä kuin omassa murteessani.

Lähteet

Aineslähteet

Raja-Karjalan korpus. Kielipankki. <https://korp.csc.fi/download/finka/>. Tutkimusta varten korpuksesta valitun aineiston määrä on noin 25 t.

Kirjallisuuslähteet

- HEIKKINEN, KAIJA 1989: *Karjalaisuus ja etninen itsetajunta. Salmin siirtokarjalaisia koskeva tutkimus*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 9. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- HÄMYNEN, TAPIO 1993: *Liikkeellä leivän tähden. Raja-Karjalan väestö ja sen toimeentulo 1880–1940*. Historiallisia tutkimuksia 170. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- 1995: *Suomalaistajat, venäläistäjät ja rajakarjalaiset. Kirkko- ja koulukysymys Raja-Karjalassa 1920–1923*. Ortodoksisen teologian laitoksen julkaisuja. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- 1997: Rajako railona aukeaa? Raja-Karjalan ja Vienen Karjalan väestön yhteydet itärajan yli 1880-luvulta toiseen maailmansotaan. – *Karjalan Heimo* 5/6 s. 69–71.
- 2011: Metsä, raja ja suojärveläiset. – Tapio Hämynen (toim.), *Omal mual, vierahal mual. Suojärven historia III* s. 20–204. Nurmes: Suojärven Pitäjäseura ry.
- 2003: ”Paha pahan kera, pahatta vie pahempi.” Avioliitot itäsuomalaisten ja aunuksenkarjalaisten kontaktien kuvastajana 1734–1918. – Yury Shikalov, Tapio Hämynen & Jukka Partanen (toim.), *Väestö ja perhe Karjalassa. Joensuun yliopistossa 24.–26.9.2003 pidetyn seminaarin esitelmät* s. 106–114. Historian tutkimuksia 23. Joensuu: Joensuun yliopiston humanistinen tiedekunta.
- 2013: Rajakarjalaisen kieliyhteisön rapautuminen ja karjalankielisten määrä Suomessa. – Pekka Suutari (toim.), *Karjala-kuvaa rakentamassa* s. 182–213. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1389. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2017: *Jäähyväiset menetetyille Raja-Karjalalle – Mitä jäi taakse kesällä 1944*. <https://www.karjalanliitto.fi/tapiohamyinen> (3.3.2017).
- HÄRKÖNEN, SIMO 1950: *Impilahti-kirja*. Pieksämäki: Impilahti-seura.
- KUUJO, ERKKI 1963: *Raja-Karjala Ruotsin vallan aikana*. Joensuu: Karjalaisen Kulttuurin Edistämisseuran julkaisu.
- LAITINEN, A. A. A. 1938: *Impilahden pitäjän ja seurakuntain historia*. Sortavala.
- MOSHNIKOV, ILIA 2021: *NUT-partisiipin variaatio rajakarjalaismurteissa*. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities, and Theology 168. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-3744-5>.
- NUPPONEN, ANNE-MARIA 2005: Iloisuus ja eloisa murre. Siirtokarjalaisten havainnot ja käsityksiä murteista ja karjalaisuudesta. – Marjatta Palander ja Anne-Maria Nupponen

- (toim.), *Monenlaiset karjalaiset. Suomen karjalaisten kielellinen identiteetti* s. 159–214. Studia Carelica Humanistica 20. Joensuu: Joensuun yliopiston humanistinen tiedekunta.
- PALANDER, MARJATTA 2015: Rajakarjalaisistaustaisten ja muiden suomalaisten mielikuvia *karjalasta*. – *Virittäjä* 119 (1) s. 34–64.
- PALANDER, MARJATTA – MASSINEN, HENNA 2019: Raja-Karjala murrealueena. – Eeva-Kaisa Linna & Anneli Sarhima (toim.), *Meijän hierus. Esseitä karjalan kielestä* s. 16–23. Helsinki: Karjalan Sivistysseura.
- PAULASTO, HELI – KOLEHMAINEN, LEENA – KUMPULAINEN, MINNA – MERILÄINEN, LEA – RIIONHEIMO, HELKA 2014: Interferenssi – Termi tutkimussuuntausten törmäyksessä. – *Virittäjä* 118 (2) s. 408–434.
- RIIONHEIMO, HELKA 2007: *Muutoksen monet juuret. Oman ja vieraan risteytyminen Viron inkerinsuomalaisten imperfektinmuodostuksessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1107. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- RIIONHEIMO, HELKA – KOLEHMAINEN, LEENA – KUMPULAINEN, MINNA – MERILÄINEN, LEA – MUIKKU-WERNER, PIRKKO – PENTTILÄ, ESA 2014: Kontaktilingvistiikan, toisen kielen omaksumisen ja käännöstieteen risteyksessä. – *Virittäjä* 118 (3) s. 317–333.
- SALOHEIMO, VEIJO 2010: *Entisen esivallan alle, uusille elosijoille. Ortodoksikarjalaisten ja inkeröisten poismuutto 1500- ja 1600-luvuilla*. Joensuu: Pohjois-Karjalan historiallinen yhdistys.
- SARHIMAA, ANNELI 2017: *Vaietut ja vaiennetut. Karjalankieliset karjalaiset Suomessa*. Tietolipas 256. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Suomenmaa V = *Suomenmaa, osa V. Viipurin lääni. Maantieteellis-taloudellinen ja historiallinen tietokirja*. Toimittaneet J. E. Rosberg, Kauko Hildén, Kustavi Grotenfelt & J. A. Wecksell. Helsinki: Tietosanakirjaosakeyhtiö 1923.
- THOMASON, SARAH 2001: *Language contact. An introduction*. Washington, D. C.: Georgetown University Press.
- THOMASON, SARAH G. – KAUFMAN, TERRENCE 1988: *Language contact, creolization, and genetic linguistics*. Berkeley: University of California Press.
- TURUNEN, AIMO 1956: *Pohjois-Karjalan murreopas*. Karjalaisen Kulttuurin Edistämissäätiön julkaisuja. Helsinki: Otava.
- 1982: Raja-Karjalan murteet. – Yrjö-Pekka Mäkinen ja Ilmari Lehmusvaara (toim.), *Karjala 2. Karjalan maisema ja luonto* s. 65–89. Hämeenlinna: Arvi A. Karisto Oy.
- UUSITUPA, MILLA – KOIVISTO, VESA – PALANDER, MARJATTA 2017: Raja-Karjalan murteet ja raja-alueiden kielimuotojen nimitykset. – *Virittäjä* 121 (1) s. 67–106.
- WARIS, HEIKKI – JYRKILÄ, VIENO – RAITASUO, KYLLIKKI – SIIPI, JOUKO 1952: *Siirtoväen sopeutuminen. Tutkimus Suomen karjalaisen siirtoväen sopeutumisesta*. Helsinki: Otava.

Henna Massinen: *Rajakarjalaismurteiden suomalaistuminen yleisgemmaation ja itämurteiden erikoisgemmaation valossa*. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto 2022. Kirja on luettavissa osoitteessa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-4549-5>.

Kirjoittajan yhteystiedot:
 etunimi.sukunimi@gmail.com